

recenzje

Paweł Bożyk, Józef Misala, *Integracja ekonomiczna*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003, s. 261.

Książka, która może być traktowana zarówno jako leksykonowy informator naukowy, jak też podręcznik akademicki, zasługuje na autentyczną uwagę. Autorzy, znani specjaliści z dziedziny międzynarodowych stosunków gospodarczych, postawili przed sobą ambitne zadanie przedstawienia w sposób maksymalnie lapidarny węzłowych tematów teorii i praktyki międzynarodowej integracji ekonomicznej, a w ograniczonej mierze również politycznej. I właśnie ta syntezyjąca rzeczowość różni książkę od licznych — krajowych i zagranicznych — prac właśnie z zakresu integracyjnego.

By zasygnalizować konkrety, które stały się priorytetowo przedmiotem zainteresowań autorskich. Oto one. Pojęcie integracji ekonomicznej w teorii międzynarodowych stosunków ekonomicznych. Cele i uwarunkowania międzynarodowej integracji gospodarczej. Instytucjonalne i przestrzenne (geograficzne) formy integracji ekonomicznej, czyli m.in. relacje między integracją regionalną a subregionalną. Modele i mechanizmy międzynarodowej integracji. Analiza właściwości strefy wolnego handlu, unii celnej, wspólnego rynku, unii walutowej i ekonomicznej, a także politycznej. Ponadto także takie tematy jak „pełna integracja ekonomiczna”, rzeczywistość integracyjna w krajach gospodarczo zaawansowanych, integracja ekonomiczna w krajach słabo rozwiniętych. I wreszcie wielki problem relacji między integracją regionalną a globalizacją.

Można w świetle powyższego mówić o rzeczywiście kompleksowym podejściu

do międzynarodowej tematyki integracyjnej. Tematyki ważnej nie tylko dlatego, że prawie każde już państwo tej planety wciągnięte zostało w jakimś stopniu w procesy zewnętrznych powiązań integracyjnych — bądź jako podmiot członkowski, bądź stowarzyszony, bądź korzystający z określonych preferencji, bądź podejmujący starania o jeden z powyższych trzech statusów instytucjonalnych. Lecz także dlatego, że zarówno teoria, jak i empirycznie sprawdzona rzeczywistość wyraźnie przemawia na rzecz widocznych — poza niektórymi, zapewne przejściowymi, wyjątkami — korzyści wynikających z integracji różnych podmiotów narodowych. A w ślad za tym na rzecz przekonania, że wcześniej czy później dosłownie cały świat nastawi się na wyższe, najbardziej efektywne, formy regionalnego zintegrowania. Łącznie z krajami słabiej czy nawet bardzo słabo rozwiniętymi (Afryka), gdzie na razie trudno o wzajemne dostosowania, racjonalne wyspecjalizowanie i podział zadań ekonomicznych.

W tym miejscu warto zasygnalizować pewną lukę, nieco zaskakującą, biorąc pod uwagę znane od dawna zainteresowania jednego z autorów książki. Chodzi mianowicie o zaniedbanie cechy odrębnej kategorii integracyjnej, jaką tworzą kraje średnio rozwinięte — takie jak strony skazanej już na zamknięcie środkowoeuropejskiej Umowy o Wolnym Handlu czy też Wspólnoty Niepodległych Państw z jej wewnętrznymi podzespołami. Można oczywiście uważać, że to swoisty margines procesów integracyjnych zachodzących w świecie. Ale trzeba też wziąć pod uwagę i to, że wielka grupa obecnych krajów słabo rozwiniętych w którymś okresie ulegnie transferowi do zespołu państw ekonomicznie i cywilizacyjnie średnio zaawansowanych, z wszystkimi z tego wynikającymi konsekwencjami. Stąd dodatkowa potrzeba monitoringu procesów integracyjnych w aktualnych gospodarkach typu pośredniego.

Całość pracy zasługuje na uwagę nie tylko ze względu na tematyczną wszechstronność i względną kompleksowość. Uznanie wywołuje mądre łączenie elementów teorii z procesami praktyki, a także z wydarzeniami historycznymi, które legły przecież u podstaw późniejszych inicjatyw, ze współczesnymi zjawiskami i tendencjami włącznie. Uznanie należy się także za częste pokazywanie źródeł i przyczyn zachodzących zmian, a więc odbieganie od rozpowszechnionych w polskiej literaturze skłonności do prostego opisu zjawisk, wyzbytego odniesień do uwarunkowań.

Przeważającą część książki zajmuje przedstawienie poglądów teoretycznych, dotyczących różnych aspektów badanych procesów integracyjnych. Autorzy robią to w sposób profesjonalny: krótko, zwięźle, z podkreśleniem spraw najważniejszych, a zarazem jasno i przystępnie, co, rzecz zrozumiała, ma znaczenie zwłaszcza dla odbiorców mniej wyspecjalizowanych w analizowanych zagadnieniach.

Ważną tezę pracy — przy różnych okazjach akcentowaną w książce, z powołaniem jednak jakby na cudze autorstwo — jest przekonanie o konieczności łączenia mechanizmów wolnego rynku z polityką ekonomiczną, wspomagającą słabszych i ograniczającą pole działania silniejszych, czego celem jest sprowadzenie gospodarek narodowych o różnych poziomach rozwoju, wielkościach potencjałów i ich siłach, a także bardziej bądź mniej korzystnych strukturach gospodarczych, do wspólnego mianownika, umożliwiającego względnie zrównoważoną, konstruktywną współpracę. Nawiasem mówiąc, teza ta ma szczególne znaczenie dla Polski, która nawet w poszerzonej o dziesięć państw Unii plasować się będzie *per capita* pod względem dochodów i mocy wytwórczych na samym końcu, wraz z Litwą i Łotwą.

Z poszczególnych części pracy dodatkowe zainteresowanie wywołuje rozdział poświęcony tzw. pełnej integracji ekono-

micznej, dlatego że na skalę międzynarodową dotyczy on w zasadzie raczej odległej przyszłości. Ale przyszłości, która w logiczny sposób powinna nadejść, ponieważ charakterystyczną cechą współczesnych procesów integracyjnych jest stopniowe przechodzenie do coraz wyższych i szerszych ujednoczeń — czego najlepszym przykładem jest ewolucja europejska, od Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali do już wysoce kompleksowej Unii Europejskiej.

Reasumując: książka dwóch autorów stanowi nie tylko pożyteczny, ale i oryginalny przyczynek do wiedzy o ważnym zjawisku międzynarodowym.

Michał Dobroczyński

Tadeusz Kasprzak, *Biznes i technologie informacyjne. Perspektywa integracji strategicznej*, Katedra Informatyki Gospodarczej i Analiz Ekonomicznych Wydziału Nauk Ekonomicznych UW, Warszawa 2003, s. 290.

W serii *Studia Informatyki Gospodarczej*, wydawanej przez Katedrę Informatyki Gospodarczej i Analiz Ekonomicznych oraz Wydawnictwo Nowy Dziennik, ukazała się kolejna pozycja *Biznes i technologie informacyjne. Perspektywa integracji strategicznej*. Jej autorem jest prof. Tadeusz Kasprzak, od wielu już lat zajmujący się zagadnieniami informatyki gospodarczej. W serii *Studia Informatyki Gospodarczej* ukazała się uprzednio książka jego autorstwa *Ewolucja przedsiębiorstw ery informacji* oraz liczne prace, których był redaktorem naukowym i autorem wielu rozdziałów, dotyczące: komputerowo zintegrowanego wytwarzania CIM, architektur zintegrowanych systemów informacyjnych, technologii informacyjnych w rekonstrukcji procesów gospodarczych BPR, modelowania procesów gospodarczych, integracji i architektur systemów informacyjnych przedsiębiorstw.

Informatyka gospodarcza jest nową, lecz bardzo dynamicznie i szybko rozwi-

jającą się dziedziną wiedzy, do której powstania doprowadziło wzajemne oddziaływanie, a dobitniej przenikanie się informatyki i ekonomii. Informatyka gospodarcza powstała jako odpowiedź na zapotrzebowanie praktyki (gospodarki) na specjalistów posiadających wiedzę i umiejętności, aby połączyć i wykorzystać dorobek obu tych dziedzin.

W swojej pracy *Biznes i technologie informacyjne. Perspektywa integracji strategicznej* Tadeusz Kasprzak rozpatruje problemy informatyki gospodarczej — wzajemnego uwikłania biznesu i technologii informacyjnych oraz konsekwencji tego zjawiska dla gospodarowania w przedsiębiorstwach z najtrudniejszej perspektywy — wskazanej w podtytule pracy — perspektywy integracji strategicznej, co wymaga „wzniesienia się” ponad szczegółowe, „techniczne” problemy i szerszego spojrzenia. Na takie spojrzenie pokusił się Autor pracy, a dysponując wiedzą, doświadczeniem i umiejętnościami dokonywania syntez sformułował szereg wniosków, które mogą mieć znaczenie zarówno praktyczne, jak i tworzyć solidne podstawy do dalszego rozwoju informatyki gospodarczej jako nauki.

W książce podjęto bardzo szeroki wachlarz zagadnień: od rozważań dotyczących ewolucji technologii informacyjnych i ich wpływu na gospodarowanie w przedsiębiorstwie: głównie poprzez zmianę podejścia „od danych do informacji, a następnie do wiedzy”, analizę roli technologii informacyjnych w budowaniu pozycji konkurencyjnej firmy i problemów planowania spójności strategii biznesu i wdrażanych technologii informatycznych, ekonomicznych problemów oceny projektów informatycznych, aż do rozpatrzenia problemów strategii integracji systemów informacyjnych przedsiębiorstw, prowadzącej do tzw. rozszerzonych przedsiębiorstw, obejmujących dostawców i klientów.

Autor dyskutuje koncepcje strategii pojmowanej jako plan i jako wzorzec.

Przedstawia szkołę strategii formalnych i szkołę strategii rozważanych (H. Mintzberga) oraz szkołę logiki inkrementalnej J. B. Quinna. Opowiada się jako zwolennik logiki inkrementalnej: najbardziej przydatnej w świecie zmian techniki i gospodarki, a przede wszystkim w obszarze integracji, rozumianej tu jako zabezpieczenie niezbędnej spójności obu klas strategii: biznesu oraz technologii informacyjnych. Autor rozwija idee J. B. Quinna, uzupełniając je o koncepcję wizji i racjonalności proceduralnej, tworzące łącznie wzorce modelu mentalnego racjonalnego gospodarowania rozpatrywanego z najwyższego szczebla zarządzania firmą, wnosząc tym samym istotny wkład do zarządzania strategicznego współczesnymi organizacjami.

Rozbudowana przez Autora książka koncepcja logiki inkrementalnej służy budowie oryginalnego modelu harmonizacji strategicznej wizji: technologii oraz biznesu (rozdział 6.), a conceptualnie dominuje w całej części III, poświęconej planowaniu strategicznemu i systemom informacyjnym zarządzania.

W swoich analizach Autor uwzględnił wszystkie nowoczesne trendy gospodarowania (prowadzenia biznesu): procesowe ukierunkowanie i ukierunkowanie na klienta (zgodnie z koncepcjami marketingu partnerskiego — jako „indywidualistę”, o którego potrzeby musi zadbać przedsiębiorstwo), wykorzystywanie nowoczesnych, burzliwie zmieniających się technik i metod informatyki. Przez wszystkie rozważania przewija się wątek dotyczący potrzeby umiejętnego łączenia strategii w zakresie biznesu i strategii wdrażania i stosowania odpowiednich rozwiązań informatycznych, bo tylko to może obecnie zapewnić wysoką pozycję konkurencyjną przedsiębiorstwa na rynku.

Jest to książka poruszająca problemy integracji strategicznej biznesu i technologii informacyjnych w ujęciu oryginalnym, nowatorskim. Autor z dużą znajo-

mością rzeczy przedstawia w sposób maksymalnie przystępny problemy „obszaru” informacji i wiedzy przedsiębiorstwa, unikając w miarę możliwości pojawiających się w literaturze nużących dyskusji nad wieloma pojęciami. Wybiera istotne definicje, zawsze z dbałością o poprawność merytoryczną, a także — co najbardziej wyróżnia tę książkę, z wielką starannością, aby poprzez stosowane pojęcia właściwie odwzorować rzeczywistość gospodarczą.

Próby ujęcia zagadnień wzajemnego powiązania biznesu i technologii informacyjnych z perspektywy strategicznej dopiero zaczęły być nieśmiało podejmowane w literaturze zachodniej. W Polsce w zasadzie brak pozycji książkowych przedstawiających problematykę powiązań biznesu i technologii w tak nowoczesnym ujęciu. Pojawiają się dopiero pierwsze referaty, publikowane w materiałach konferencyjnych i nieliczne artykuły. Omawiana praca ujmuje rozważaną problematykę w sposób całościowy.

W całej pracy podkreśla się potrzebę planowania strategii w zakresie technologii informacyjnych połączonej z planowaniem strategii w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej. Mówi się o spójności strategii biznesu ze strategiami w dziedzinie technologii informacyjnych, potrzebie ich harmonizacji, a wreszcie integracji. Dostrzeżono w technologii informacyjnej czynnik kształtujący, a nawet silniej: decydujący, o pozycji konkurencyjnej firmy. Przedstawione zostały modelowe rozwiązania w zakresie „harmonizacji” strategii biznesu ze strategiami informacyjnymi. Biorąc pod uwagę bardzo szybki rozwój technologii informacyjnych wspomagających działalność gospodarczą i wpływających na sposób jej prowadzenia, a także stwarzających nowe możliwości dla biznesu, przewiduje się bardzo silne wymogi integracji strategii obu dziedzin: informacyjnej i gospodarczej. W książce podstawą dla rozważań i wnioskowań są do-

świadczenia z rozwoju w zakresie integracji systemów CIM (*Computer Integrated Manufacturing*), ERP (*Enterprise Resource Planning*), CRM (*Customer Relationship Management*), SCM (*Supply Chain Management*) ze strategiami gospodarowania przedsiębiorstw.

Książkę wyróżnia wręcz modelowa równoległość traktowania problematyki techniki informacyjnej, ekonomii i zarządzania firmą. Poczynając od rozdziału wprowadzającego, Autor wskazuje na „karierę” techniki informacyjnej, wywołaną jej handlowymi aplikacjami, przeprowadzając oryginalne rozwinięcie znanego modelu pięciu sił konkurencyjnych M. Portera (rozdział 4.), tak aby ująć problematykę zmiany pozycji konkurencyjnej firmy wywołanej zastosowaniem technologii informacyjnych w powiązaniu z modelem pięciu sił rynkowych, a także koncepcją *marketing-mix*. Dostrzec można też rozbudowanie przez Autora modelu łańcucha wartości w kierunku wersji dostosowanej do specyficznych wymagań wytwórców dóbr inwestycyjnych, operacji na łańcuchu wartości oraz włączenia aplikacji technologii informacyjnych w odpowiednie miejsca łańcucha wartości.

Niewątpliwie wartościowe treści ekonomiczne zawiera część IV: *Zarządzanie i ewaluacja projektów IT — IS*. Należy podkreślić, że część ta oparta na najnowszej literaturze przedmiotu zbudowana została wokół koncepcji zarządzania M. J. Earla — omówionej już uprzednio w III części książki, wyróżniającego technologie informacyjne (*IT*), systemy informatyczne (*IS*) oraz *IM* — *Information Management* — aspekt podmiotowy zarządzania. Przyjęcie koncepcji trójczłonowego zarządzania Earla (*IT — IS — IM*) nadaje wysoką spójność rozważaniom na temat różnych form zarządzania technologią informacyjną, zarządzania projektami informatycznymi i badania efektywności wdrożeń systemów informatycznych. W tej samej — IV części książki, na

szczególnej uwagę zasługuje, moim zdaniem, podjęta przez Autora próba rozbudowania, dobrze już w Polsce znanej i często stosowanej Strategicznej Karty Wyników (nazywanej przez Autora także Strategiczną Tablicą Wyników), w kierunku jej zastosowania do zarządzania technologiami informatycznymi, w tym oceny dużych projektów wdrażania systemów klasy *ERP*.

Za najcenniejszą uznałabym część *V* książki: jest to bowiem spójne i kompletne ujęcie problematyki strategii integracji systemów informatycznych, uznawanej obecnie za centralny problem polityki gospodarczej przedsiębiorstwa wobec technologii informacyjnych. Autor ujmuje problem, poczynając od integracji w zakresie produkcji (*CIM*), a kończy na koncepcji rozszerzonego przedsiębiorstwa ze spójnymi rozwiązaniami w zakresie planowania zasobów przedsiębiorstwa (*ERP*), zarządzania relacjami z klientami (*CRM*) oraz zarządzania łańcuchem dostaw (*SCM*). Ten fragment pracy jest zapewne w znacznej części wynikiem doświadczeń Autora wyniesionych z pracy w charakterze konsultanta, a także wiedzy zdobytej podczas kierowania tematem badawczym, prowadzonym wspólnie z instytutem IWi (Institut für Wirtschaftsinformatik) Uniwersytetu Saarlandzkiego w Saarbrücken, kierowanego przez prof. A.-W. Scheera.

Można wskazać pewne niedostatki pracy:

- nie rozbudowano strategii specyficznych dla warunków tzw. nowej ekonomii, którą rozumiem nie jako zmianę praw ekonomicznych, lecz powstanie nowych uwarunkowań gospodarowa-

nia, tj. gospodarowanie w warunkach nowych technik komunikacyjnych, głównie Internetu,

- Autor pominął kwestię stosowania modeli referencyjnych; być może świadomie, gdyż odwołuje się do pozycji literatury opisujących modele referencyjne i to nawet z tej samej serii *Studia Informatyki Gospodarczej*, w której została wydana omawiana książka,
- w pracy z zakresu strategii integracji biznesu i technologii informacyjnych odczuwalny jest brak rozważań dotyczących rekonstrukcji czy też reinżynierii procesów BPR, która jest próbą rozwiązania problemów strategii integracji technik w zakresie zarządzania procesami gospodarczymi ze strategiami wdrażania technik z zakresu przetwarzania informacji i zarządzania wiedzą.

Przedstawione powyżej uwagi mogą być przedmiotem dyskusji czy też podjęcia dalszych prac i w żadnym stopniu nie pomniejszają wartości treści już zamieszczonych w książce. Jest to pozycja, która nie powinna pozostać niezauważona, oparta na olbrzymiej i najnowszej literaturze (przewaga pozycji z końca lat 90. i początku XXI wieku). Nawet bardzo wymagający czytelnik, zainteresowany zastosowaniami informatyki w gospodarowaniu i wzajemnymi uwarunkowaniami rozwoju biznesu i technologii informacyjnych, znajdzie w niej z pewnością nowe wątki, interesujące spostrzeżenia i szeroką bazę inspirującą do dalszych dociekań.

Mirosława Lasek